

Empatiforskning i Sverige

I Sverige har vi ett flertal forskare och pedagoger som arbetar med empati och betonar vikten av att den utvecklas hos barn. Margareta Öhman hänvisar i inledningen i sin bok "Empati genom lek och språk" till den norske psykologen Magne Raundalen som menar att det allra viktigaste för alla som arbetar med barn är att hjälpa dem att utveckla sin inneboende empati (1). Boken är praktiskt inriktad och ger många förslag till hur man kan arbeta mot detta mål med hjälp av lek, drama och samtal. Det betonas att empati inte bara är förmågan att leva sig in i någon annans känslor, utan lika viktigt är att man handlar utifrån denna inlevelseförmåga och hjälper andra. Motivationen kommer från positiva erfarenheter av omsorg och en stark känsla av ansvar. Därför finns en uppenbar koppling till etik och värderingar i frågor som gäller andra levande varelser. Vi behöver ta barns tänkande och inlevelse på allvar för det finns inget rätt eller fel sätt att tänka. Om inlevelse är den viktigaste mänskliga förmågan måste barnets tankegångar respekteras för att en god utveckling av empati och etik ska ske.

Det är viktigt att vi uppmärksammar att empatin kan ta sig många uttryck, t ex hjälpsamhet, omtänksamhet, samarbetsförmåga, generositet och att vilja gottgöra någon. Det kan därför vara dessa uttrycks sätt som tränas och lyfts fram vid lek och reflekterande samtal med vuxna. Barn behöver möta vuxna som hjälper dem att se och känna igen sina egna och andras känslor och som stöttar barnet i att visa förståelse för andra i tanke och handling. Genom samtal kan barn få möjlighet att reflektera över hur det har handlat och hur det kan göra nästa gång i en liknande situation. Det handlar om ett målinriktat och oavbrutet arbete för att barnets empatiska förmåga ska stimuleras och fortsätta att utvecklas.

Boken "Små barns etik" av Eva Johansson handlar om de mindre barnens vardagliga etiska samspel (2). Frågor som våra och andras rättigheter, rättvisa och vad man gör vid konflikter är viktiga att ta upp på lämpliga och för barnen förståeliga sätt. Vuxna personers människosyn har alltid grundlagts i situationer av etiskt slag under barndomen. Eva Johansson undrar i sin bok "om vi förstår digniteten som pedagoger i förskolan har för kommande generationer".

Vikten av det filosofiska samtalet är också temat i boken "Låt barnen filosofera" av Beate Børresen och Bo Malmhøst, men här gäller det barn i skolåldern (3). Ett citat ur boken, från en elevs loggbok, får visa en grundtanke som genomsyrar den. "Om man lär sig från början, när man är liten, att det är fel att röka, utan att fråga utan bara accepterar, så har man en grundmoral som omgivningen lärt en. Men om man ställer frågor och kontrollerar vad som är viktigt för en själv, då kan man undersöka och själv avgöra vad som är ens egen moral och en god moral." Att tvivla på givna sanningar, ställa frågor och själv tänka och känna efter är viktiga processer i barns utveckling.

Författare: Kerstin Malm, FD i etologi och konstruktör till REDE-övningarna och Mini-REDE-övningarna.

Referenser

(1) Öhman, M., 2003: Empati genom lek och språk, Liber AB, Stockholm.

(2) Johansson, E., 2001: Små barns etik, Liber AB, Stockholm.

(3) Børresen, B. & B. Malmhøst, 2004: Låt barnen filosofera. Det filosofiska samtalet i skolan, Liber AB, Stockholm.